

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 5 (7)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

5

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Minojiddinov A.A. Meva-sabzavot tarmog‘i korxonalarini boshqarishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish yo‘llari	8
Mirzayev A.T., Dilnozaxon M. O‘zbekistonda turizm marketingi samaradorligini baholash va uni takomillashtirishning integratsiyalashgan mexanizmi.....	12
Shavkatov A.Sh. O‘zbekistonda kichik biznes rivojlanishining institutsional va makroiqtisodiy asoslari.....	16
Махаммаджанов М.М. Инновационная трансформация банковского сектора Узбекистана: общесистемные тенденции и финансовые результаты.....	20
Sativaldiyeva G.X. IFRS 16 “Ijara” xalqaro standartiga muvofiq ijara hisobidagi o‘zgarishlar.....	24
Ismailov X.M. Aloqa korxonalari moliyaviy barqarorligini ta‘minlash metodologiyasini takomillashtirish masalalari.....	28
Yusubov I.I. Mintaqada iqtisodiyotni barqarorlashtirishda raqamli xizmatlarning rivojlanishi.....	32
Saidaxmedov N.X. Paxta-to‘qimachilik klasterlari faoiyatini shakllanishi va rivojlanishining zamonaviy nazariyalari.....	35
Istamqulov D.Q., Danyarova F.B. Milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni takomillashtirish yo‘llari.....	40
Aipova I.I. Resurs samaradorligini baholashning nazariy usullari va ko‘rsatkichlari.....	43
Mirzaraximova A.A. Tijorat banklari tomonidan aloqa sohasini moliyalashtirish samaradorligini oshirish yo‘llari.....	49
Xalmirzaev A.A. Yer va suv resurslaridan samarali foydalanishda hududiy ixtisoslashuvning ahamiyati va iqtisodiy samaradorligi.....	53
Sidikov Z.A. Sirdaryo viloyatida sanoatlashtirish jarayonining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta‘siri.....	59
Usmanova N.Y. Raqamli iqtisodiyotda menejment qarorlarini qabul qilishda innovatsion texnologiyalarning roli.....	63
Ergashev R.X., Rajabaliyeva I.A. Transport-logistika infratuzilmasini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish.....	67
Raximova D.S. Barqaror restoran amaliyotlari: oziq-ovqat chiqindilarini kamaytirish va qayta ishlashning innovatsion yondashuvlari.....	70
Narzullayeva X.A. Investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishning xalqaro tajribalari.....	76
Muxitdinov Sh.Z. Kichik agrobiznes subyektlarida mahsulotlar eksportini rivojlantirishga ta‘sir etuvchi omillar.....	84
No‘monov O.O‘. Agrotadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatiga ta‘sir etuvchi makroiqtisodiy va mikroiqtisodiy omillarni kompleks baholash.....	88
Yeshimbetov U.X. O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligini barqaror rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....	92
Raximova K.N. Tadbirkorlik sharoitida yashil biznesni tashkil etish va rivojlantirishining o‘ziga xos xususiyatlari	97
Хошимов П.З., Тўрахожайев Х.Х. Ислоний банкларнинг ишлаш таомойиллари ва ислон молия тизимининг Ўзбекистон иқтисодиётига таатбири.....	100
Sattarov R.A. An integrated methodological framework for evaluating and forecasting interregional economic cooperation: an input-output approach (evidence from Uzbekistan).....	107
Farmanov J.Z. Mintaqada asalarichilik ekotizimining tamoyillari va ekologik-geografik xususiyatlarini takomillashtirish	111
Qurbonov A.B. Janubiy iqtisodiy rayonda qishloq xo‘jaligi orxonlarining tarkibiy o‘zgarishi va agrar kooperatsiyani rivojlantirish yo‘nalishlari.....	114
Тоштемиров Т.Т. Ўзбекистонда кичик тадбиркорлик субъектлари фаолиятини кенгайтиришда солик механизмларида фойдаланиш масалалари.....	119
Arziyev M.A. O‘zbekiston iqtisodiyotini transformatsiyalash sharoitida oilaviy tadbirkorlikni rivjlanitirishning ustuvor yo‘nalishlari.....	122
Maxkamova S.Sh. Ekologik innovatsiyalar orqali yerlarni oqilona boshqarishning tashkiliy va iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	127
Olimova N.X. Yashil moliyalashtirishning rivojlanish tendensiyalari hamda hozirgi amaliyoti: milliy kontekst	137
Zaylobitdinova H.X. Davlat oliy ta‘lim muassasalarining tijorat faoliyatini samarali boshqarish strategiyalari.....	141
Komilov A.I. Evolution of the catering industry in the context of digital technologies.....	145

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

Sotvoldiyev N.N. Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda mehnat bozoriga ta'sir etuvchi omillar.....	149
O'rinov A.A. Sanoat tarmoqlarining investitsion imkoniyatlarini barqarorlik indikatorlari asosida boshqarish mexanizmlari.....	154
Ahmadaliyeva R.A. O'zbekistonda xufyona iqtisodiyotga qarshi kurashish samaradorligi.....	158
Uzganbayeva D.T., Alimova Sh.F. The role of investment strategies in transforming small business entities into large corporate structures.....	162
Goziyev M.Sh., Abdufattoyeva M. Sun'iy intellekt asosida iqtisodiy qarorlar qabul qilish samaradorligini oshirish.....	167
Qobilov H., Uzganbayeva D.T. O'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning ro'li: so'nggi yillardagi islohotlar sharoitida iqtisodiy o'sish va bandlikka qo'shayotgan hissi.....	170
Sotiboldiyeva R., Uzganbayeva D.T. O'zbekistonda xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyati.....	174
Маматкулов З.Ш. Хизмат кўрсатиш фаолиятининг шакллантириш ва бошқаришда хориж тажрибаларидан самарали фойдаланишнинг инновацион йўналишлари.....	179
Shamsiddinov P., Uzganbayeva D.T. Iqtisodiyotning raqamlashtirishning afzaliklari va uning oqibatlari.....	185
Qosimov A.S. Jizzax viloyati mahallalarining qayta nomlanishi va demografik jarayonlar va iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari.....	189
Qodirov A., Tulaganov E.J., Berdimurodov U.S. Inson kapitalini kapitalizatsiya qilish va samaradorligini oshirish.....	192
Saidkarimova M.I., Sobirov O.A. Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish yo'llari.....	199
Saidova M.J. Sanoat transformatsiyasi sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni (Andijon viloyati misolida)	203
Юсупов А.С., Пардаев Х.Ф. Динамическое управление международным портфелем акций: механизмы ребалансировки и преимущества глобальной диверсификации в условиях волатильности валютных рынков.....	206
Burxonov J.X., Soliyev I.I. Mehnat bozorini tartibga solishda innovatsion yondashuvlarning xorij tajribasi tahlili.....	213
Xaitbaev J.O. Mintaqa iqtisodiyotini barqarorligini ta'minlashda suv resurslaridan foydalanishning ko'p omilli ekonometrik modellari.....	217
Saidov U.S. Kichik tadbirkorlik subyektlarida ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirishning moliyaviy yo'nalishlari.....	221
Nurmaxanmadov N.B. Iqtisodiyotning ekologiyaga ta'sir moyilligining oshib borishi muammosi.....	224
Xudayberdiyev K. Davlat xaridlarida elektron platformalar faoliyatini optimallashtirishda sun'iy intellektga asoslangan moderatsiya mexanizmlarining roli.....	230
Xolxo'jayev E.G'. Davlat xaridini tashkil etishda elektron savdolardan foydalanish samaradorligi hamda imkoniyatlari tahlili.	234
Rustamova F.A. Qishloq joylarda tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy samaradorligini baholash va uni oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	238
Ikromov A. Iqtisodiy jarayonlarni ekonometrik modellashtirishda integro-differensial tenglamalarning o'rni va ularni tadqiq etish.....	241
Sarimsakov B.R., Usmonov J.Q. Xorijiy mamlakatlarda inson kapitalidan qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida samarali foydalanish tajribalari.....	245
Maraimov I.R. O'zbekistonda kambag'allikni kamaytirish va aholi turmush farovonligini oshirish.....	251
Yusupov Sh.B. Xorazm viloyatida sanoat korxonalarining iqtisodiy samaradorligini baholash va oshirish yo'llari: 2020–2025 yillar tahlili va 2030 yilga prognoz.....	256
Chintemirova D.Sh. Hududlar kesimida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari.....	260
Xusanova Z.R. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari va unga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.....	265
Tajiboyev S.O., Gulimboyev S.I. Moliyaviy siyosatning investitsiya muhitiga ta'siri.....	270
Tajiboyev S.O. G'aznachilikda to'lovlarni amalga oshirish.....	275
Xaydarov M., Baxtiyorov I. Innovatsion iqtisodiyot g'oyalari va ularni oliy ta'lim tizimi orqali qo'llashning nazariy asoslari.....	279
Ким Т.В., «Зарубежный опыт развития циркулярной экономики и её роль в формировании ресурсосберегающей модели экономического развития».....	286

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” jurnali 5-son 2026 yil

Saydullayeva R.U. Analysis of financial efficiency and profitability in the green economy: the role of IAS and IFRS standards.....	292
Galatov A.A., Karimova G.A. O‘zbekistonda Islomiy moliyaviy xizmatlar ko‘rsatuvchi nobank tashkilotlar faoliyati va strategik boshqaruv tizimining tahlili.....	296
Tursunov F.U. Oliy ta‘lim sifati monitoringini takomillashtirish mexanizmlarini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari... ..	300
Yakhshiboev R.E. Retrieval-augmented generative AI for smart learning content.....	303
Ergashev S.A. Sanoat korxonalarini barqaror rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish: ilmiy-nazariy va amaliy asoslar.....	307
Абдуллаева Р.Ғ., Тажибаева Н.Ф. Ўзбекистон иқтисодиётида инвестицияларнинг устувор йўналишлари ва ривожланиш истiqболлари.....	311
Sayfullayev J. Why organizations struggle to implement green management practices: key barriers and practical solutions.....	316
Sirojiddinov K.I. Korxonaning raqobatbardoshligini baholash usullari.....	319
Ibraximov X.S. Mintaqalarda tadbirkorlik muhitini shakllantirishda kichik biznesni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘rni va mexanizmlari.....	324
Tajibayev K.Q. Farg‘ona vodiysida kichik biznes sub’ektlari raqobatbardoshligini oshirishning metodologik asoslari.....	328
Abdulxakimov Z.T. Barqaror rivojlanish evolyusiyasi va tarkibiy qismlari masalalari.....	332
Pazilidinov M.M. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlarning raqamlashtirish tajribasi.....	337
Жураева М.З., Ахмедов Р.М. Экосистема применения системного подхода в менеджменте транспортной инфраструктуры.....	341
Ахмедов Р.М. Основные требования к разработке системного подхода в менеджменте дорожного хозяйства Республики Узбекистан.....	348
Mamasiddiqova F.X. Qishloq xo‘jaligida mahallalar ixtisosligi: nazariy asoslar, regional tahlil va rivojlantirish istiqbollari.....	353
To‘rayev A.A. Mehnat bozorini texnologik transformatsiyalash sharoitida ishchi kuchi raqobatbardoshligini oshirish mexanizmlari.	358
Солиев И.И. Концептуальные основы институциональной автономии вузов в условиях модернизации системы образования Узбекистана.....	362
Xasanov S.Q. Sanoat korxonalarini rivojlantirishda modernizatsiya va klaster yondashuvining o‘rni.....	365
Murodov A. Aholining real pul daromadlarini va xarid qobiliyatini oshirishning nazariy asoslari.....	369
Карабаев Р.З. Искусственный интеллект в цифровой экономике Узбекистана.....	374
Rasulova Sh.A. Bozor iqtisodiyotida monopoliyaning mohiyati, shakllari va uning O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta‘siri.....	378
Salimov A.F., Rasulova Sh.A. Bozor muvozanati va unga ta‘sir ko‘rsatuvchi omillar.....	381
Sattarova G.X. O‘zbekiston logistika bozorida yuk tashish xavflarini sug‘urta orqali kamaytirishning iqtisodiy samaradorligi.....	385
Муродхўжаева Ф.М. Махаллий саноатни шакллантиришда кластер ёндашуви ва 2030 йилгача трансформациянинг прогноз параметрлари (Наманган вилояти мисолида).....	389
Yoqubjonov R.R. Kichik biznes mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	396
Nasritdinov B.X. Risklarni integral baholash kichik biznesda moslashuvchan boshqaruv tizimi asbobi sifatida	400
Abdurazzoqov H.A. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonining hozirgi holati va tendentsiyalari.....	406
Turgunov M.M., Soliyev I.I. Milliy innovatsion tizim samaradorligini oshirishning strategik yo‘nalishlari.....	411
Kuzimuratova D.M. O‘zbekiston Respublikasida tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish va takomillashtirish.....	414
Soyibjonov I.S. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida rivojlantirish.....	419
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	423
Odinayev G‘.J. Nogironligi bo‘lgan aholi qatlamini strategik sohalarda band qilish loyihalari.....	427
Abduvahobov V.B. Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishning global standartlari va O‘zbekiston tajribasi: kompleks tahlil.....	430
Қўзиёва Н.Н. Билвосита солиқларнинг шаклланиши ва ривожланиб бориши.....	435

3. Gupta S., Ranjan R., Singh S. N. A Comprehensive Survey of Retrieval-Augmented Generation (RAG): Evolution, Current Landscape and Future Directions. Preprint, arXiv:2410.12837, 2024.
4. Zhao P., Zhang H., Yu Q. et al. Retrieval-Augmented Generation for AI-Generated Content: A Survey. Preprint, arXiv: 2402.19473, 2024.
5. Xiong G., Jin Q., Lu Z., Zhang A. Benchmarking Retrieval-Augmented Generation for Medicine (MIRAGE). Preprint, arXiv: 2402.13178, 2024.
6. Lee Z. P., Lin A., Tan C. Finetune-RAG: Fine-Tuning Language Models to Resist Hallucination in Retrieval-Augmented Generation. Preprint, arXiv: 2505.10792, 2025.
7. Chitika. Retrieval-Augmented Generation (RAG): 2025 Definitive Guide [Electronic resource]. – 2025. – URL: <https://www.chitika.com/retrieval-augmented-generation-rag-the-definitive-guide-2025/>
8. Mala C., et al. Hybrid Retrieval for Hallucination Mitigation in Large Language Models: A Comparative Analysis. Preprint, arXiv: 2504.05324, 2025.

UDK: 338.45

**SANOAT KORXONALARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH: ILMIY-NAZARIY VA AMALIY ASOSLAR**

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ
ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И
ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ**

**IMPROVING MECHANISMS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL
ENTERPRISES: SCIENTIFIC-THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS**

Ergashev Sarvar Alisher o‘gli

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
“Sanoat iqtisodiyoti va menejmenti” kafedrasida tayanch doktoranti.

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada sanoat korxonalarini barqaror rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida sanoat korxonalarida resurslardan samarali foydalanish, innovatsion rivojlanish, ekologik boshqaruv va raqamli transformatsiya masalalari kompleks yondashuv asosida o‘rganildi. Muallif tomonidan sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan integratsiyalashgan model ishlab chiqilgan va uning samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: barqaror rivojlanish, sanoat korxonalari, innovatsion iqtisodiyot, raqamlashtirish, ekologik boshqaruv, resurs samaradorligi, sanoat siyosati.

В данной научной статье исследуются научно-теоретические и практические основы совершенствования механизмов устойчивого развития промышленных предприятий. В ходе исследования на основе комплексного подхода были проанализированы вопросы эффективного использования ресурсов на промышленных предприятиях, развития инновационной деятельности, внедрения систем экологического управления и процессов цифровой трансформации. Наряду с повышением экономической эффективности предприятий были изучены факторы обеспечения экологической и социальной устойчивости. Автором разработана интегрированная модель управления, направленная на обеспечение устойчивого развития промышленных предприятий, а также обоснована её практическая эффективность. Результаты исследования имеют важное значение для повышения

конкурентоспособности промышленных предприятий, усиления эффективности производства и совершенствования современных механизмов управления.

Ключевые слова. устойчивое развитие, промышленные предприятия, инновационная экономика, цифровизация, экологическое управление, эффективность использования ресурсов, промышленная политика, корпоративное управление, зелёная экономика, цифровая трансформация.

This scientific article examines the scientific-theoretical and practical foundations for improving the mechanisms of sustainable development of industrial enterprises. During the research process, issues related to efficient resource utilization in industrial enterprises, the development of innovative activities, the implementation of environmental management systems, and digital transformation processes were comprehensively analyzed. Alongside enhancing the economic efficiency of enterprises, the factors ensuring environmental and social sustainability were also investigated. The author developed an integrated management model aimed at ensuring the sustainable development of industrial enterprises and substantiated its practical effectiveness. The findings of the study are of significant importance for increasing the competitiveness of industrial enterprises, improving production efficiency, and enhancing modern management mechanisms.

Keywords. sustainable development, industrial enterprises, innovation economy, digitalization, environmental management, resource efficiency, industrial policy, corporate governance, green economy, digital transformation.

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida sanoat korxonalarining roli tobora ortib bormoqda. Raqobat muhitining kuchayishi, resurslarning cheklanganligi va ekologik muammolarning keskinlashuvi sanoat korxonalarini barqaror rivojlanish yo‘liga o‘tishini taqozo etmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish va ularning samaradorligini oshirish muhim strategik vazifa hisoblanadi.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy o‘shish bilan bir qatorda ekologik muvozanat va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashni nazarda tutadi. Shu bois sanoat korxonalarida mavjud boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish orqali uzoq muddatli samaradorlikka erishish muhim ilmiy muammo sifatida qaraladi.

Yangi O‘zbekiston iqtisodiyoti sharoitida sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishi milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Global iqtisodiyotda yuz berayotgan texnologik transformatsiyalar, resurslar cheklanganligi va ekologik muammolarning keskinlashuvi sanoat korxonalaridan yangi yondashuvlarni talab etmoqda.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki ekologik xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikni ham ta‘minlashni nazarda tutadi. Shu sababli, sanoat korxonalarida mavjud boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish orqali uzoq muddatli rivojlanishni ta‘minlash muhim vazifa hisoblanadi.

Barqaror rivojlanish tushunchasi ilk bor XX asr oxirlarida shakllanib, bugungi kunda iqtisodiy siyosatning ajralmas qismiga aylangan. Ushbu konsepsiyaga ko‘ra, iqtisodiy o‘shish kelajak avlodlar manfaatlariga zarar yetkazmagan holda amalga oshirilishi lozim.

Sanoat korxonalari darajasida barqaror rivojlanish quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

ishlab chiqarish samaradorligini oshirish;

tabiiy resurslardan oqilona foydalanish;

ekologik xavfsizlikni ta‘minlash;

ijtimoiy mas‘uliyatni kuchaytirish.

Shuningdek, tizimli yondashuv asosida korxona faoliyatini boshqarish barqarorlikni ta‘minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Tadqiqotda qiyosiy va statistik usullar, tizimli tahlil va sintez usullari qo‘llaniladi. Tadqiqot uchun axborot bazasi rasmiy statistik ma‘lumotlar va xorijiy manbalardan foydalanildi.

2030 yilgacha bo‘lgan O‘zbekistonni rivojlantirish strategiyasi — Barqaror rivojlanish maqsadlarini (SDG) amalga oshirish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. O‘zbekiston 2030-yilgacha

bo‘lgan davrdagi global kun tartibida qo‘yilgan vazifalarni bajarish va “Barqaror rivojlanish maqsadlari” sohasidagi 16 ta milliy maqsadga erishish uchun ko‘plab manfaatdor tomonlar ishtirokidagi sheriklikka keng qamrovli yondashuvga sodiq ekanini tasdiqladi. Barcha vazirliklarda BRM ustuvorligini ta‘minlash uchun 2018-yil oktyabrida hukumat 2030-yilgacha bo‘lgan davr uchun kun tartibini haqida qaror qabul qildi, ayni qaror BRMni milliy strategiyalar va dasturlar bilan muvofiqlashtirish ishiga sodiqlikni tasdiqladi. Hukumat 16 ta milliy BRM, 125 ta vazifa va 206 ta ko‘rsatkichni ularni amalga oshirishni yengillashtirish uchun ma‘qulladi.

O‘zbekistonni 2030-yilgacha bo‘lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi Milliy 9-maqsad va 9.4-vazifasida quyidagilar belgilab berilgan (1)

9-maqsad. Barqaror infratuzilmani yaratish, umum-qamrovli va barqaror sanoatlashuv va innovatsiyalarga ko‘maklashish.

9.4-vazifa. 2030-yilgacha infratuzilmani modernizatsiyalash va sanoat korxonalarini qayta jihozlash, resurslardan foydalanish hamda sof va ekologik xavfsiz texnologiyalar va ishlab chiqarish jarayonlaridan keng foydalanish hisobiga ularni barqaror qilish, bunda barcha manfaatdor mamlakatlarning ularning individual imkoniyatlariga muvofiq ishtirokini ta‘minlash. [1]

Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishida quyidagi muammolar kuzatiladi:

Birinchidan, asosiy ishlab chiqarish fondlarining eskirganligi ishlab chiqarish samaradorligini pasaytiradi.

Ikkinchidan, energiya va resurslardan samarasiz foydalanish xarajatlarning ortishiga olib keladi.

Uchinchidan, ekologik talablarning yetarli darajada bajarilmasligi atrof-muhitga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

To‘rtinchidan, innovatsion faoliyatning sustligi yangi mahsulotlar ishlab chiqarishni cheklaydi.

Beshinchidan, boshqaruv tizimlarida raqamli texnologiyalarning yetarli darajada joriy etilmaganligi samaradorlikni pasaytiradi.

Sanoat korxonalarida barqaror rivojlanish mexanizmlari — bu iqtisodiy samaradorlikni oshirish bilan birga ekologik xavfsizlik va ijtimoiy mas‘uliyatni ta‘minlashga qaratilgan boshqaruv usullari hamda strategiyalar majmuasidir. Barqaror rivojlanish korxonaning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta‘minlaydi.

Sanoat korxonalarida barqaror rivojlanish mexanizmlari [2].

1. Resurslardan samarali foydalanish

Energiya va xomashyo sarfini kamaytirish

Qayta ishlanadigan materiallardan foydalanish

Suv resurslarini tejash texnologiyalarini joriy qilish

Chiqindilarni minimallashtirish

2. Ekologik boshqaruv tizimi

Korxonada atrof-muhitga salbiy ta‘sirni kamaytirishga qaratilgan tizimlar:

ekologik monitoring,

chiqindi va emissiyalar nazorati,

ekologik audit,

xalqaro standartlarni joriy etish.

3. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish

Raqamlashtirish va avtomatlashtirish

Sun‘iy intellekt asosidagi boshqaruv

“Aqlli ishlab chiqarish” (Smart Manufacturing)

Sanoat 4.0 texnologiyalari

4. Ijtimoiy mas‘uliyat mexanizmlari

Korxonaning xodimlar va jamiyat oldidagi mas‘uliyati:

mehnat xavfsizligini ta‘minlash,

xodimlar malakasini oshirish,

munosib ish haqi,

mahalliy aholini qo‘llab-quvvatlash,

gender tengligini rivojlantirish.

5. Korporativ boshqaruv va strategik rejalashtirish

Uzoq muddatli rivojlanish strategiyasi

Risklarni boshqarish

Shaffof moliyaviy hisobot

ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillarini joriy etish

6. Qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish

Quyosh panellari

Shamol energiyasi

Biogaz texnologiyalari

Sanoat korxonalarida barqaror rivojlanish mexanizmlari iqtisodiy foyda olish bilan bir qatorda ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Zamonaviy korxonalar resurs tejoychi texnologiyalar, ekologik boshqaruv, innovatsiyalar va ijtimoiy mas'uliyat orqali uzoq muddatli rivojlanishga erishadilar. [3] Sanoat korxonalarini barqaror rivojlantirishning integratsiyalashgan modeli sifatida barqaror rivojlantirishni – 5K modelini taklif etamiz.

Barqaror rivojlanishning “5K modeli” — sanoat korxonasining barqaror faoliyat yuritishini ta'minlovchi beshta muhim omil asosida shakllangan yondashuvdir. Bu model ayniqsa sanoat korxonalari boshqaruvi va strategik rejalashtirishda qo'llaniladi.

Barqaror rivojlanish – 5K modeli”

Tarkibiy qism	Mazmuni
1k	Kompetensiya – malakali kadrlar
2k	Kreativlik – innovatsion yondashuv
3k	Konsolidatsiya – resurslarni samarali boshqarish
4k	Kiber texnologiyalar – raqamlashtirish
5k	Kafolatlangan ekologiya – ekologik xavfsizlik

Mazkur model – 5K modelni qo'llash orqali: [4]

ishlab chiqarish samaradorligi oshadi;

energiya sarfi kamayadi;

chiqindilar hajmi qisqaradi;

mahsulot raqobatbardoshligi ortadi.

Bu esa korxonalarning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Sanoat korxonalarini barqaror rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalarni joriy etish, resurslardan samarali foydalanish, ekologik boshqaruvni kuchaytirish va raqamlashtirish jarayonlarini kengaytirish orqali sanoat korxonalarining samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Taklif etilgan model va tavsiyalarni amaliyotga joriy etish korxonalar raqobatbardoshligini kuchaytiradi va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 20 oktyabrdagi “2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi 841-son Qarori
2. Хашимова, Салима Нигматуллаевна. "Пандемия шароитида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш." *Экономика и финансы (Ўзбекистан)* 3 (151) (2022): 77-80.
3. Хашимова, Салима. "Ресурсосбережение-основа технического перевооружения и развития металлургии Узбекистана." *Ilmiy tadqiqot va innovatsiya* 1.3 (2022): 24-29.
4. Hashimova, S., Yakubova, D., & Tursunova, N. (2023, January). Possibilities of Expanding the Mineral Resource as a Base of Ferrous Metallurgy. In International Scientific Conference Fundamental and Applied Scientific Research in the Development of Agriculture in the Far East (pp. 709-717). Cham: Springer Nature Switzerland.
5. Хашимова С.Н. Яшил иқтисодиёт тараққиёт гарови. /Бизнес-эксперт. №3, 2022